

LADA DRAŽIN TRBULJAK □ Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb

Portal Muzejskoga dokumentacijskog centra u posljednja je tri desetljeća postao jedini muzejski portal u Hrvatskoj na hrvatskome i engleskom jeziku. Kako bi uskoro trebao krenuti u novu razvojnu fazu, ovaj kratki pregled poslužit će kao podsjetnik na njegovu dugu povijest koja seže u drugu polovicu 1990-ih godina, koje su označile prekretnicu jer je MDC od skupljanja fizičkih papira u registratorima krenuo razvijati suvremene digitalne sustave i time zauvijek promijenio način na koji danas komunicira, radi i dijeli spoznaje, a virtualni je prostor postao ravnopravni prostor muzejskoga djelovanja.

Stoga je važno istaknuti ključne točke razvoja: početke najstarije web-stranice obilježio je projekt *Muzeji Hrvatske na Internetu*, pokrenut 1996. godine, koji je bio polazište za postizanje bolje vidljivosti hrvatske muzejske baštine na mreži u vrijeme kada je muzejska građa još uvijek bila pospremljena u čuvaonicama i gotovo nedostupna javnosti, a objavom *Kalendara događanja* 1999. godine mrežna je stranica MDC-a postala središnje mjesto za muzejske informacije u Hrvatskoj.

Pronalaženje točnoga vizualnog izgleda mrežne stranice iz 1990-ih pravi je povratak u „digitalnu prapovijest”. Zahvaljujući servisima poput besplatne digitalne arhive *Wayback Machine*, <https://web.archive.org/>, koju je 2001. godine pokrenula neprofitna organizacija Internet Archive, danas možemo vidjeti dio evolucije portala za koji, bez imalo skromnosti, možemo reći da je bio nagrađivan još kao pionir hrvatskog weba te je 2006. godine uvršten u WEB TOP 100, u kategoriji *Znanost, obrazovanje, kultura*.

Dizajn je bio tipičan za to doba: karakterizirala ga je jednostavna siva ili bijela navigacijska pozadina s lijeve strane, upotreba osnovnih HTML tablica i statičnih slika niskih rezolucija, optimizirana za spori modem, a svaki zvuk ili animacija (poput GIF-ova) smatrali su se naprednom tehnologijom. Domena *mdc.hr* postaje aktivna sredinom 1990-ih, kada se osim već spomenutih najvažnijim projektom *Muzeji Hrvatske na Internetu* MDC predstavio samo osnovnim djelatnostima (*Dokumentacijski fondovi MDC-a, Izdavačka djelatnost MDC-a, Stručna djelatnost MDC-a, Information Network*).

Dvanaest godina poslije, 2008., projekt koji je doista donio nevjerojatnu vidljivost hrvatskim muzejima, s tisuću stranica i digitalnih fotografija, ugašen je zbog zastarjelosti tehnoloških rješenja i nemogućnosti ažuriranja sadržaja, ali je i dalje ostao dostupan na stranici *Arhiva projekta MHI* kako bi čuvao sjećanje na vrijeme kada su prvi hrvatski muzeji

dobili početne virtualne prezentacije svojih zbirki i muzejskih predmeta, to više što tada nisu imali financijske resurse za vlastiti izlazak na mrežu.

Za dizajn i izradu prvih web-stranica bila je zadužena tvrtka Novena, d.o.o., a prepoznatljivi logo i vizualni identitet osmislio je Boris Ljubičić. U toj je fazi suradnja s dizajnerom Borisom Ljubičićem osigurala MDC-u da, unatoč tehničkoj skromnosti weba, ima vrhunski vizualni identitet.

Prvi veći redizajn i strukturiranje modernog portala dogodilo se 2005. godine, kada je stranica postala interaktivnija i prilagođenija rastućim bazama podataka. Zahvaljujući suradnji sa studijem *Redesign* Nevena i Sanje Kovačić, koji su zadatku izrade i dizajna websitea prišli s velikim poštovanjem već postojećega vizualnog identiteta MDC-a, stranica je postala vizualno bogatija, s jasnije definiranim zaglavljem (*headerom*) i dominantnim identitetom. Ključni pomak očitovao se uvođenjem sustava za administraciju i upravljanje sadržajem (CMS), što je prvi put omogućivalo izradu dinamičnog weba sa svakodnevnim ažuriranjem postojećih sadržaja, izradom novih stranica, organiziranjem podružnica primjenom standardiziranih formata tipičnih stranica, i to sve s minimalnim posredovanjem vanjskih suradnika. Stranica je dobila prepoznatljiv raspored „u tri stupca“ (*Vijesti iz MDC-a, Vijesti iz muzeja, Izdvajamo*).

Ta je faza označila pretvorbu u pravi informativni portal. Dok su 1990-e obilježile vrlo jednostavno predstavljanje djelatnosti MDC-a i fokusirale se na hrvatske muzeje, redizajn iz 2005. godine donio je obilje sadržaja koji su podjednako detaljno razrađivali i jednaku pozornost pridavali specifičnim informacijama MDC-a i muzeja. U toj fazi MDC digitalizira svoje najvrjednije resurse i želi ne samo pokazati što od građe muzeja čuva u muzejskoj zbirci, dokumentacijskim fondovima, knjižnici i arhivu, već vrlo ambiciozno okuplja osam online baza podataka koje nude mogućnost pregleda i pretraživanja: *Pronađi muzej!* (*Hrvatski virtualni muzeji, vodič kroz muzeje, zbirke, predmete*), *Pronađi plakat!* (muzejska zbirka plakata), *Katalog knjižnice MDC-a, Prinove knjižnice MDC-a, Arhiv zaslužnih muzealaca, Kalendar događanja, Ratne štete na muzejima i muzejskoj građi, Donacije gradu Zagrebu online*.

Redizajn iz 2016. trebao je u fokus staviti još razvijeniji projekt *Hrvatski virtualni muzeji* (pokrenut 2008.) i zbog kompleksnosti sadržaja odvojiti ga u potpuno novi portal *muzeJ!* zadržavajući osnovna vizualna obilježja glavnog www.mdc.hr portala. Jači je naglasak stavljen na fotografije i multimediju. Navigacija je postala kompleksnija jer se u sustav integriraju brojne baze podataka.

Redizajnom portala MDC-a web-prostor je podijeljen na dvije cjeline, na www.mdc.hr i hvm.mdc.hr (kolokvijalno nazvane *bijeli* i *crni* site). Obje su verzije imale strukturu koja je prikazivala tri glavne regije, pa je www.mdc.hr imao regije „MDC“, „muzeji“ i „kalendar“, a hvm.mdc.hr je u fazi razvoja koncepta trebao imati tri regije s osnovnim sadržajima – o muzeju, o muzejskim zbirkama i o muzejskim predmetima, koje su nisu realizirale te se pronašlo kompromisno rješenje u podjeli „muzeji“, „zbirke“, „kalendar“. Portal hvm.mdc.hr trebao je, osim vrlo zahtjevnim online vodičem kroz muzeje i galerije Hrvatske, na kojemu su intenzivno i predano radili svi stručni djelatnici, uspješno i sustavno predstaviti muzeje kao vrijedan i važan dio hrvatske kulturne baštine. I same stranice pojedinih muzeja trebale su prezentirati sadržaje na tri razine: predstaviti podatke o muzeju putem njihovih zbirki (*Digitalne zbirke*), predočiti najreprezentativniju građu (*Predmeti online*) te predstaviti muzej povezivanjem s planiranim projektom multimedijске prezentacije stalnih postava (*Stalni postavi online*), i već od 1999. postojećom bazom *e-Kalendar događanja*.

Nažalost, program *Nadogradnja web portala – II. faza nadogradnje sustava* nije realiziran, podsiti *muzeJ!* hvm.mdc.hr nije nikada zaživio onako kako je bilo planirano i definirano elaboratom *Funkcionalna specifikacija portala Muzejskog dokumentacijskog centra*. Zajednički pretraživač: muzeji – muzejske zbirke – muzejski predmeti također je ostao nedovršen, a prilagođena naslovnica izgubila je svoju preglednost i cilj.

Suradnički projekti MDC-a i hrvatskih muzeja – *Katalog muzejskih predmeta (Predmeti online)* i *Multimedijски prikazi stalnih postava muzeja (Stalni postavi online)* također nisu realizirani. Projekt *Katalog muzejskih predmeta* trebao je obuhvatiti objedinjavanje i izgradnju nacionalne mreže podataka o muzejskim predmetima (s vremenom barem manjeg dijela od ukupnog broja predmeta u muzejskim zbirkama, koji je u 2024. godini iznosio 6 911 543), a preduvjet je trebalo biti postojanje jedinstvene baze podataka koja bi bila povezana s pojedinačnim bazama podataka muzeja, što je (premda je dio preduvjeta već bio zadovoljen) zahtijevalo daljnju doradu i proširenje postojeće baze te dogradnju postojećih aplikacija za upravljanje sadržajima i povezivanje lokalnih baza podataka (M++) pojedinih muzeja s katalogom. Danas samo vrlo znatjeljni korisnici mogu pronaći stranicu s rezultatom pretraživanja i muzejskim predmetima Gradskog muzeja Križevci i Gradskog muzeja Karlovac, čiji su podatci „pješice“ upisani i pridružene su im fotografije.

Projekt *Multimedijски prikazi stalnih postava muzeja* trebao je na stranice pojedinih muzeja integrirati multimedijски sadržaj s oko 15 VR prezentacija, kratkih videouradaka i audiozapisa u atraktivan prikaz muzejskih prostora, stalnih postava ili izložaba, koji danas postoje samo kao radni materijal, ali ne i kao sadržaji integrirani u portal.

Trenutačna rascjepkanost između mdc.hr portala i portala hvm.mdc.hr rezultat je velikog broja kompromisa i danas zbunjuje prosječnog korisnika, što je posve razumljivo.

arhivima.

Pravno gledano, u Zakonu o muzejima (NN 61/2018) ne postoji eksplicitna odredba koja bi nekom muzeju uvjetovala posjedovanje vlastite, neovisne web-stranice kao uvjet za osnivanje, dok prema Zakonu o pravu na pristup informacijama muzeji kao tijela javne vlasti moraju imati internetsku stranicu na kojoj objavljuju opće akte, proračun, natječaje i podatke za kontakt. Iako danas gotovo svi zakonski osnovani muzeji imaju svoje samostalne web-stranice, ipak postoji još nekoliko ključnih izazova koje treba razmotriti.

Mnogi manji muzeji (naročito zavičajne zbirke u manjim općinama) imaju samo jednoga ili dva zaposlenika. Za njih je održavanje vlastite domene, plaćanje hostinga i svakodnevno ažuriranje sadržaja internetske stranice financijski teret i tehnički izazov zbog nedostatka IT osoblja ili PR stručnjaka koji bi punili stranicu sadržajem. Stoga često imaju vrlo aktivne *Facebook* ili *Instagram* stranice koje im služe kao primarni (i besplatni) način komunikacije s publikom, dok službeni web, ako ga i imaju, slabo održavaju. Manji muzeji ili zbirke koji su u sastavu pučkih otvorenih učilišta, općina ili većih muzeja često nemaju zasebnu domenu već se koriste podstranicama svojih osnivača ili profilom na MDC-ovoj stranici, koja im je možda jedini kanal vidljivosti na internetu.

Kako je posljednji redizajn rađen 2016. godine, prije gotovo deset godina, postoji sve veća potreba za radikalnim rezom koji bi redefinirao glomazni sustav MDC portala jer portali danas prestaju biti jedino mjesto informiranja. Vrlo praćeni e-newsletter *Vijesti iz svijeta muzeja* sumira najvažnije događaje i distribuira ih na društvene mreže, čime se drastično povećava vidljivost muzejskih tema, *YouTube* kanal s objavljenim webinarima postaje glavno mjesto za sustavno stručno usavršavanje stručnih muzejskih djelatnika, a čitatelji časopisâ stručne članke iz *Muzeologije* i *Informaticae Museologicae* pronalaze na Hrčku, portalu hrvatskih znanstvenih i stručnih časopisa. Očito je da se publika seli na društvene mreže, kanale i specijalizirane mobilne platforme te rjeđe ima potrebu posjećivati portale, koji zbog prevelike količine sadržaja više nalikuju na glomaznu digitalnu arhivu nego na portale sa sadržajima koji običnom posjetitelju mogu biti zanimljivi, a stručnoj publici pregledni i korisni.

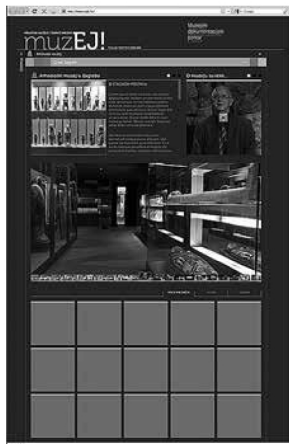
U posljednje vrijeme zamjetan je i trend pada broja posjetitelja portala. Kao i svi vlasnici klasičnih portala, i MDC se suočava s činjenicom da korisnici danas informacije (vijesti, najave izložaba) dobivaju izravno s *Facebooka* ili *Instagrama* pojedinog muzeja, umjesto da svaki dan posjećuju naslovnu stranicu s vijestima u *Kalendaru događanja* jer je to jedino mjesto na kojemu se mogu pročitati sve najave događanja u svim muzejima Hrvatske. Isti se zabrinjavajući trend uočava i vezano za posjete muzejima: unatoč tome što ukupna posjećenost muzejima raste, bilježi se pad posjeta učenika i mladih muzejima. Budući da su mladi najaktivniji online korisnici, njihova slabija zainteresiranost za muzejske sadržaje izravno se odražava i na broj klikova na muzejskim portalima.

Da bi MDC portal zadržao relevantnost u idućem desetljeću i preokrenuo trendove, promjene bi morale ići ne samo u smjeru promjene narativa već i, što će biti još zahtjevnije, u smjeru tehnoloških osuvremenjivanja. Portal MDC-a definitivno se mora transformirati jer bi njegov cilj trebao biti korisnik koji će posjećivati njegove stranice i dulje se zadržavati na njima, što nije nimalo jednostavan zadatak danas, kad nitko nema vremena za goleme i za pretraživanje često „teške“ baze podataka, pogotovo kada je *TikTok* za različite generacije postao središnja platforma, pa i polazište u izgradnji digitalne kulture. Očito je da više ne postoji potreba za digitalnim INDOK centrom (informacijsko-dokumentacijsko-komunikacijskim centrom) kakav smo desetljećima razvijali.

Umjesto upotrebe kompliciranih filtara, korisnik danas očekuje sustav koji će trenutačno izvlačiti rezultate pretraživanja iz svih baza, bilo da je riječ o podacima o radnom vremenu, istraživanjima neke zanimljive stručne teme ili samo o atraktivnom sadržaju. Nitko više nema vremena baviti se pretraživanjem baza knjižnice, zbirke muzejskih plakata, fototeke, videoteka i projekata te analizirati rezultate. Web mora biti još brži i „lakši“ za korištenje.

Posjetitelji web-stranica danas ne žele samo vizualni identitet i dizajn s visokokvalitetnim slikama, osnovnu strukturu s intuitivnom navigacijom, funkcionalnošću i pristupačnošću. To se nekako podrazumijeva. Oni žele tehnologiju koja će im omogućiti da u milisekundi pronađu poveznice među tisućama dokumenata odnosno da im sedam desetljeća „znanja“ o muzejima što su ga strpljivo prikupljale generacije MDC-ovih djelatnika postane dostupno u realnom vremenu.

To je vjerojatno najmoćniji korak koji bi MDC mogao poduzeti ususret svojemu četvrtom desetljeću. S obzirom na to da upravlja golemim, ali često „teškim“ bazama podataka, cilj bi mu trebao biti fokusiranje na poboljšanje strukturiranih podataka, što bi mu mogla omogućiti pametna implementacija njegove goleme digitalne arhive s modernom AI tehnologijom u pametni portal hrvatske muzejske baštine. Takav bi projekt bio stvarni skok u budućnost.

LITERATURA

1. Dražin-Trbuljak, Lada. Multimedijaska prezentacija stalnih postava muzeja u sklopu projekta Hrvatski virtualni muzeji. // Knjižnica MDC-a, Zbirka rukopisa, Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb, 2009.
2. Neven, Kovačić; Sanja Kovačić, Sanja. www.mdc.hr, smjernice za izradu dizajna. // Knjižnica MDC-a, Zbirka rukopisa, Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb, 2012.
3. Dražin-Trbuljak, Lada; Živčec, Doroteja. Funkcionalna specifikacija portala Muzejskog dokumentacijskog centra. // Knjižnica MDC-a, Zbirka rukopisa, Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb, 2013.
4. Neven, Kovačić; Sanja Kovačić, Sanja. hvm.mdc.hr MUZ-EJ (dizajn) // Knjižnica MDC-a, Zbirka rukopisa, Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb, 2013.
5. Živčec, Doroteja. hvm.mdc.hr MUZ-EJ-VR, stalni postavi online (na temelju dizajna Nevena i Sanje Kovačić). // Knjižnica MDC-a, Zbirka rukopisa, Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb, 2013.

WWW.MDC.HR AND HVM.MDC.HR: LOOKING TO THE INTELLIGENT PORTAL OF THE CROATIAN MUSEUM HERITAGE.

The Museum Documentation Centre portal has in the last three decades been the only museum portal in Croatia in a bilingual Croatian and English version. Since it will soon set off on a new phase of development, this article will provide a brief survey to recall its long history that stretches back to the watershed of the mid-nineties when, from physical paper in ring files we began to develop a contemporary digital system and change forever the way in which we communicate, work and share, while the virtual space has turned into a space fully equal for museum operations.

There have been almost three decades of systematic participation in the monitoring, assembly and publication of digital or digitalised contents. As a result, in the period from 1996 to 2025 the Museum Documentation centre has succeeded not only in gathering a really great deal of information and physical material in its registers, museum collection of posters, its documentation fonds and databases. It has also managed to develop and operate projects the results of which have during these years been accessible on the sites <http://www.mdc.hr> i <http://hvm.mdc.hr> as well as, since recently, the *Online Catalogue of Museum Documentation Centre*.

Over the years we have conducted several quality upgrades related to the continued presentation of part of the material in our collections and fonds, improved the functioning and search capacities of the databases and continued to develop numerous online projects. The goal was for the portal to serve very different user groups, which is always a difficult assignment, from professionals to inquiring visitors or readers who want to look up our site to learn something more about Croatian museums or museum happenings.

Since the last redesign was done in 2016, almost ten years ago, there is an increasing need for a radical break in order for this cumbersome system to be redefined, since the portals have ceased to be the only source of information. Today, the *News from the Museum World*, an e-newsletter that is very well followed, sums up the most important events and distributes them on social media, dramatically enhancing the visibility of museum topics. The YouTube channel with its webinars has become a focal point for the systematic professional development of museum employees. Readers of the professional journals *Muzeologija* and *Informatica Museologica* can find them on Hrčak, the portal of Croatian periodicals, professional and scientific. It is obvious that the readership has migrated to social media, channels and specialised mobile platforms for everything that might be interesting to the casual visitor and clearly set out and useful for the expert and professional, and has less and less often the need to consult the portals that with their plethora of content have become more of a cumbersome archive than an information communication hub. For the MDC portal to retain its relevance in the decade to come and reverse the trends, any changes have to head in the direction of rewriting of the narrative and of technological updating.

Users today require more than visual identity and design with high-quality images, a basic structure that lends itself to intuitive navigation, functionality and accessibility. This is all taken for granted. They want a technology that will enable them in a millisecond to find links among thousands of documents, making seven decades of the accumulation of knowledge about museums available to them in real time.

This is probably the most powerful step that the MDC can take while looking to its fourth decade. Because the MDC operates vast and often ponderous databases, the goal will be to focus on improvement of structured data that will enable intelligent implementation of its huge archive with modern AI technology in the Smart Portal of the Croatian Museum Heritage. A project of this kind is a real leap into the future.

